Κώ στας Δαρδανός

Το (πνευματικό) δικαίωμα στην πειρατεία

Είναι γνωστή η συμβολή της πειρατείας στη διαμόρφωση του σύγχρονου κόσμου. Συνέβαλε στην εδραίωση αυτοκρατοριών (Άγγλοι πειρατές κούρσευαν ισπανικά καράβια με τις ευλογίες της Ελισάβετ) ή στην οικονομική ανάπτυξη άλλων (Βερβερίνοι και Μπαρμπαρόσα λεηλατούσαν για λογαριασμό των Οθωμανών), κλέβοντας κάτι που «δικαιωματικά» ανήκε σε κάποιον άλλον - ή και τον ίδιον τον άνθρωπο ακόμη, πουλώντας τον σε σκλαβοπάζαρα.

Σήμερα, εκτός από την παραδοσιακή πειρατεία -που καλά κρατεί- έχουμε και τη σύγχρονη, την ψηφιακή. Υπάρχει μια βασική διαφορά: ο παραδοσιακός πειρατής άρπαζε την αξία του λάφυρου και τη μεταπωλούσε. Τι νόημα θα είχε αν κατέστρεφε τα κλοπιμαία και σκότωνε τους σκλάβους ή τους ομήρους;

Η πειρατεία προϋποθέτει τη διατήρηση της αξίας των «κλοπιμαίων». Στη σημερινή, ψηφιακή πειρατεία, διατηρείται η αξία του κλεμμένου ή χάνεται; Σε κάποιες περιπτώσεις διατηρείται (μουσική) σε κάποιες ίσως χάνεται (βιβλίο). Σίγουρα πάντως η ψηφιακή αναπαραγωγή ή πειρατεία καταργεί τη μορφή του έργου (βιβλίο, CD κ.λπ.).

Πολλή κουβέντα γίνεται τα τελευταία χρόνια, διεθνώς, για την πειρατεία στα έργα καλλιτεχνικής δημιουργίας (μουσική, εικαστικά), αλλά και στα έργα του λόγου (βιβλία, άρθρα κ.ά.). Η μουσική βιομηχανία βρήκε λύση, συμβαλλόμενη με μεγάλες εταιρείες λογισμικού που αναπαράγουν τραγούδια σε ειδικές συσκευές.

Προβληματική παραμένει η ψηφιακή αναπαραγωγή, νόμιμη ή πειρατική, των έργων του λόγου. Είναι γνωστά τα οφέλη των ψηφιακών κειμένων (εξοικονόμηση φυσικού χώρου, ταχύτητα πρόσβασης, έρευνας και διάδοσης). Όμως, η πολλά υποσχόμενη «επανάσταση» των συσκευών ανάγνωσης (e-readers) ηλεκτρονικών βιβλίων (e-books) ή αρχείων pdf καταλάγιασε, με μέτρια έως πενιχρά αποτελέσματα.

Στη μεν λογοτεχνία, φέρ' ειπείν, τα ευρήματα πανευρωπαϊκής έρευνας (2014, Anne Mangen, Stravanger University, Νορβηγία) είναι αποκαλυπτικά. Οι αναγνώστες χωρίστηκαν σε 2 ομάδες και διάβασαν το ίδιο μυθιστόρημα σε βιβλίο και σε e-reader. Η δεύτερη ομάδα αναγνωστών δυσκολευόταν να θυμηθεί την πλοκή του έργου! Ευτυχώς, λίγοι προτιμούν να διαβάζουν λογοτεχνία σε e-reader. Ακόμη και στις ΗΠΑ το τυπωμένο βιβλίο καλά κρατεί.

Στο δε εκπαιδευτικό βιβλίο, ιδιαίτερα στα πανεπιστημιακά εγχειρίδια, οι έρευνες δείχνουν τη συντριπτική υπεροχή του τυπωμένου βιβλίου έναντι του ηλεκτρονικού αρχείου. Στις έρευνες, που έγιναν στις ΗΠΑ, στον Καναδά και στην Ευρώπη, οι προπτυχιακοί φοιτητές προτιμούν να διαβάσουν το πανεπιστημιακό εγχειρίδιο –όχι απλώς σε χαρτί, αλλά– στο βιβλίο και όχι στην οθόνη σε ποσοστά από 70% έως 90%! Οι έρευνες, συνεπικουρούμενες από θέσεις ψυχολόγων, παιδαγωγών και άλλων ειδικών, καταλήγουν αναφανδόν υπέρ του έντυπου εγχειριδίου.

Βλέπουμε ότι τα οφέλη της ανάγνωσης ψηφιακών αρχείων είναι –προς το παρόν– αβέβαια. Σίγουρα, όμως, είναι τα βλαβερά αποτελέσματα της ψηφιακής αναπαραγωγής βιβλίων. Οι παροικούντες την ψηφιακή Ιερουσαλήμ γνωρίζουν πολύ καλά πως κάθε τι «κλειδωμένο» «σπάει», «ξεκλειδώνεται» και μάλιστα εύκολα. Άρα η ψηφιακή αναπαραγωγή βιβλίων χωρίζεται από την πειρατεία με μια γυψοσανίδα!

Σήμερα, εκατομμύρια βιβλία (λογοτεχνικά και πανεπιστημιακά) διατίθενται παρανόμως από πειρατικές ιστοσελίδες, χωρίς πολλές δυνατότητες απαγόρευσης, με αποτέλεσμα κορυφαίοι εκδοτικοί οίκοι στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη να απολύουν προσωπικό, να εκδίδουν λιγότερους τίτλους και να ανανεώνουν τις επιστημονικές εκδόσεις στα 4-5 χρόνια κι όχι στα 2 όπως παλιότερα. Κάποιοι σκέφτονται σοβαρά να σταματήσουν την έκδοση βιβλίων ως ασύμφορη. Η ψηφιακή αναπαραγωγή απειλεί το επιστημονικό βιβλίο ως είδος.

Η πειρατεία έχει νόημα μόνο αν διατηρεί την αξία του λάφυρου. Όμως ψηφιακή αναπαραγωγή βιβλίων, νόμιμη ή παράνομη, τείνει να γίνει κάτι χειρότερο απ' την πειρατεία και οδηγεί στην καταστροφή της αξίας του είδους. Ίσως, όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς (συγγραφείς, εκδότες, βιβλιοθηκονόμοι, υπουργεία) θα έπρεπε να ξανασκεφτούμε προς τα πού θέλουμε να πάμε όταν επιλέγουμε το ψηφιακό «βιβλίο» από το έντυπο. Ποιος διασφαλίζει ότι ένα ψηφιοποιημένο βιβλίο δεν θα κλαπεί; Κανένας. Αν ένα προϊόν είναι απ' τη φύση του επισφαλές στην κλοπή, ποιος (συγγραφέας ή εκδότης) θα επενδύσει σ' αυτό;

Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια εκδίδονται επιστημονικά βιβλία υψηλής ποιότητας από διακεκριμένα πανεπιστήμια του εξωτερικού (Harvard, MIT, Yale, Oxford κ.ά.), με μεγάλες δυσκολίες (υψηλό κόστος μετάφρασης, κατάρτιση επιστημονικής ορολογίας, διαγράμματα, σχήματα, υψηλό κόστος εκτύπωσης). Τούτα ως συγγράμματα έχουν συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην αναβάθμιση της παρεχόμενης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Φοιτητές που κάνουν μεταπτυχιακά στο εξωτερικό πάνε εκεί με τις καλύτερες «συστάσεις» όσον αφορά τη διδασκόμενη βιβλιογραφία τους. Ποιος Έλληνας εκδότης θα επενδύσει ξανά σε τέτοιες

υψηλού κόστους εκδόσεις εάν γνωρίζει εξ αρχής ότι το προϊόν του κινδυνεύει; Ποιος ξένος εκδότης θα εμπιστευτεί ξανά σε Έλληνα συνάδελφό του δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας;

Προς το παρόν, η φιλολογία περί ηλεκτρονικού «βιβλίου» και συσκευών ανάγνωσης μόνο τους ερευνητές και τους κατασκευαστές e-readers έχει ωφελήσει. Ας το ξανασκεφτούμε…

Πηγή: Εφημερίδα των Συντακτών, 23/07/2017

http://www.efsyn.gr/arthro/pneymatiko-dikaioma-stin-peirateia